

ВІДГУК

офіційного опонента

професора кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі,
доктора наук з державного управління, професора **БУРИК Зоряни Михайлівни**
на дисертацію **МАРКУШИНА Олександра Григоровича**
на тему: **«Публічне управління відбудовою та розвитком
міської інфраструктури у повоєнний період»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми дослідження. Розвиток стійкої інфраструктури є пріоритетним для активного соціально-економічного розвитку держави та визначений Організацією Об'єднаних Націй одним із пріоритетних напрямів досягнення Цілей сталого розвитку до 2030 року, оскільки її функціонування безпосередньо впливає на економічне зростання, соціальну згуртованість, підвищення рівня життя населення. Сучасний етап розвитку України вимагає модернізації підходів до публічного управління шляхом розширення управлінської самостійності територіальних громад. Водночас посилюється відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за самостійне прийняття управлінських рішень, забезпечення сталого розвитку територій, створення комфортного середовища проживання, підтримання належного рівня якості й доступності публічних послуг.

Збройна агресія російської федерації спричинила значні втрати інфраструктурного потенціалу територіальних громад через пошкодження або знищення об'єктів критичної інфраструктури, житлового фонду та соціально-гуманітарної сфери, адміністративних закладів, дорожньо-транспортної мережі, відновлення яких є одним із пріоритетних завдань публічної політики та місцевого розвитку. За таких умов зростає роль публічного управління у формуванні ефективних механізмів відбудови інфраструктури на засадах інтегрованого підходу, міжсекторальної взаємодії і партнерства з метою залучення фінансових, людських, матеріально-технічних та інших ресурсів для відновлення й модернізації територій. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження сучасного стану міської інфраструктури територіальних громад України, насамперед тих, що зазнали найбільших руйнувань або перебували під тимчасовою окупацією, а також обґрунтування концептуальних засад публічного управління процесами відбудови та подальшого розвитку в умовах повоєнного відновлення держави. Практична значущість дослідження посилюється необхідністю налагодження партнерської взаємодії між різними суб'єктами публічного управління для вирішення питань відбудови об'єктів інфраструктури та забезпечення сталого розвитку територіальних громад у повоєнний період.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. На основі проведення детального міждисциплінарного аналізу наукових підходів до розуміння змісту й особливостей розвитку міських громад та їх інфраструктури автор прийшов до висновку, що повоєнне відновлення охоплює економічний, інституційний, соціальний, безпековий та інфраструктурний виміри. З урахуванням сучасних викликів і міжнародного досвіду воно потребує розроблення ефективних механізмів відбудови та забезпечення збалансованого розвитку міської інфраструктури (підрозділ 1.1).

Значну увагу приділено питанням комплексного відновлення зруйнованих населених пунктів і територій через призму формування публічної політики (підрозділ 1.2), дослідження основних засад функціонування нормативно-правового й інституційного механізмів (підрозділ 1.3). Особливий інтерес становить авторське твердження, що відновлення територіальних громад має передбачати не лише відтворення довоєнного стану, а й формування якісно нового, сталого й інклюзивного міського середовища. Для цього необхідними є комплексний аналіз зруйнованих об'єктів, оцінювання інфраструктурної забезпеченості й інвестиційного потенціалу територій, визначення пріоритетів відбудови, розроблення та реалізація планів, програм і проєктів розвитку безбар'єрної міської інфраструктури із залученням різних джерел фінансування та врахуванням потреб усіх категорій населення. Це питання більш детально розкрито в розділі 2 на прикладі деокупованих населених пунктів Київської області, зокрема, Ірпінської міської територіальної громади.

У підрозділі 2.1 актуалізовано питання урбіциду й обґрунтовано, що інфраструктурні руйнування мають макроекономічні наслідки та є довгостроковим чинником соціально-економічної нестабільності. У підрозділі 2.2 показано, що вагому роль у забезпеченні життєдіяльності громад відіграє міжнародна фінансова і матеріально-технічна допомога, а формування багатоканальної моделі фінансування передбачає поєднання бюджетних ресурсів і приватних інвестицій. У підрозділі 2.3 доведено, що інтегрований підхід до публічного управління відбудовою інфраструктурних об'єктів забезпечує комплексність та узгодженість управлінських, фінансово-економічних, безпекових і соціальних аспектів.

Погоджуємося із тезою автора, що «взаємоузгодженість стратегічних і програмних документів дозволяє трансформувати стратегічні цілі у конкретні проєкти відбудови міської інфраструктури та забезпечення сталого розвитку територій», що підтверджують наведені в підрозділі 3.1 успішні зарубіжні практики повоєнної відбудови інфраструктурних об'єктів і соціально-економічного розвитку територій. Слушною також є думка автора про те, що «успіх відбудови територіальних громад в Україні залежить не лише від ресурсів, а й від системності публічного управління, прозорості процесів, стратегічного й просторового планування, активної участі бізнесу, громадськості та міжнародних партнерів». Реалізація

цього можлива за умови професійної спроможності органів місцевого самоврядування, які забезпечують відновлення інфраструктури, залучення інвестицій, безперервність надання публічних послуг, планування і виконання програмних документів в умовах невизначеності й обмежених ресурсів (підрозділ 3.2). У контексті децентралізації важливим є налагодження ефективної партнерської взаємодії суб'єктів публічного управління у процесах відбудови та розвитку міської інфраструктури (підрозділ 3.3).

Таким чином, викладені у дисертації основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації є достатньою мірою обґрунтованими, логічними та послідовними, характеризуються узгодженістю із завданнями та підтверджують досягнення поставленої мети.

Новизна основних наукових положень, достовірність результатів і повнота їх викладу в опублікованих працях. Наукова новизна дисертації полягає в системному обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічного управління процесами відбудови та розвитку міської інфраструктури у повоєнний період. До найсуттєвіших основних результатів, що становлять наукову новизну, можна віднести.

Вперше розроблено концептуальну схему партнерської взаємодії суб'єктів публічного управління у процесах відбудови та розвитку міської інфраструктури, яка охоплює взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, громадськості, експертного середовища та міжнародних партнерів і передбачає узгоджене функціонування публічно-управлінських механізмів, застосування ефективних інструментів їх реалізації, багаторівневу координацію, використання різних форм партнерства та сучасних управлінських підходів, орієнтованих на результат і сталий розвиток.

Уточнено зміст базових термінів (інфраструктура, міська інфраструктура, відбудова), вдосконалено систему принципів відбудови територіальних громад шляхом доповнення такими принципами, як: співробітництва та партисипативності, інтегрованого й інклюзивного розвитку, пріоритетності безпеки та стійкості, гнучкості й адаптивності, ефективного використання ресурсів і соціальної відповідальності; обґрунтовано застосування інтегрованого підходу до публічного управління відбудовою міської інфраструктури, що поєднує управлінську, фінансову, безпекову та партисипативну складові.

Подальшого розвитку набули методологічні засади до вирішення проблем публічного управління відбудовою об'єктів інфраструктури, які поєднують взаємопов'язані категорії, принципи, підходи, функції, рівні управління, механізми й інструменти в єдину цілісну систему. Автором також узагальнено зарубіжні практики відновлення міської інфраструктури в повоєнний період, що дозволило визначити ефективні інструменти та адаптувати

їх до сучасних умов України з метою підвищення результативності управлінських рішень і забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

За рівнем наукової новизни отримані в дисертації результати є суттєвим внеском у теорію та практику публічного управління та адміністрування, що сприяє запровадженню нових ефективних комплексних підходів до відбудови та розвитку міської інфраструктури у повоєнний період.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується знанням і творчим використанням наукової методології, підтверджується опрацюванням автором значної кількості нормативно-правових актів, наукових публікацій, аналітичних та звітних матеріалів, на які зазначені посилання у тексті. Дисертаційне дослідження виконано в межах теми науково-дослідної роботи кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України протягом 2022–2024 років «Трансформація публічного управління в умовах сучасних викликів» (номер державної реєстрації 0122U201662). Особистий внесок здобувача полягає в аналізі й оцінюванні стану руйнування інфраструктурних об'єктів у територіальних громадах Київського регіону, розробленні пропозицій щодо підвищення ефективності функціонування механізмів публічного управління та інструментів їх реалізації.

Основні результати дослідження опубліковано у 13 наукових працях, зокрема у 6 статтях у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових виданнях України, 7 тезах наукових доповідей в матеріалах вітчизняних і зарубіжних конференцій. Із публікацій, підготовлених у співавторстві, у роботі використано лише положення, що відображають особистий внесок здобувача.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення дисертації можуть бути використанні як науково-методологічна основа для формування й реалізації публічної політики на всіх рівнях управління у сфері відбудови і розвитку міської інфраструктури в повоєнний період; застосовуватися у діяльності органів публічної влади під час ухвалення управлінських рішень і в навчальному процесі при підготовці фахівців у сфері публічного управління та адміністрування. Результати дослідження отримали практичне впровадження у роботі Київської обласної державної адміністрації/Київської обласної військової адміністрації (довідка від 08.04.2024 р. № 3326/11/1/2024) та Ірпінської міської ради Київської області (довідка від 08.04.2024 р. № 01-14/1703).

Оцінка оформлення дисертації. Дисертація написана державною мовою та оформлена відповідно до встановлених вимог. Зміст дисертаційного дослідження

характеризується послідовним, повним і логічним викладенням матеріалу. Основні наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо аргументованими. У процесі підготовки дисертації забезпечено дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішньої політики закладу вищої освіти та загальноприйнятих етичних стандартів здійснення наукової діяльності.

Дискусійні положення і зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження Маркушина Олександра Григоровича, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення і зауваження, що можуть бути предметом обговорення під час його захисту:

1. У підрозділі 1.2 автор стверджує, що в Україні сформувалася переважно централізована модель управління процесами відбудови із зосередженням значних фінансових ресурсів на критично важливих інфраструктурних проєктах. Водночас запропонований підхід щодо необхідності забезпечення раціонального балансу між ухваленням стратегічних рішень з відбудови інфраструктури на державному рівні та спроможністю територіальних громад впроваджувати місцеві ініціативи потребує більш детального обґрунтування практичних аспектів його застосування.

2. У підрозділі 1.3 автором зазначено про необхідність формування державної політики щодо повернення громадян України з-за кордону для їх залучення до процесів відбудови міської інфраструктури. Він звертає увагу на підвищення рівня заробітної плати відповідно до стандартів провідних європейських країн і проведення реформ в окремих сферах, однак не розкриває інші важливі інструменти їх стимулювання для реалізації реінтеграційної політики для різних категорій населення.

3. У підрозділі 2.2 під час аналізу залучення фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів від міжнародних партнерів для відбудови та повоєнного розвитку Ірпінської міської територіальної громади автору доцільно було б описати механізми проведення моніторингу, аудиту та контролю за цільовим використанням наданої допомоги.

4. У підрозділі 3.1 дисертації «Успішні зарубіжні практики повоєнної відбудови інфраструктурних об'єктів і соціально-економічного розвитку» дисертантом зроблено акцент на статистиці відновлення інфраструктури після збройних конфліктів, зокрема, фінансування відновлення. Робота б лише виграла, якби дисертантом більш детально було проаналізовано особливості та пріоритети відновлення, моделі управління процесами відновлення інфраструктури та проблеми, з якими зіткнулися дані країни при відновленні.

5. Характеризуючи зміст інформаційно-комунікаційного механізму публічного управління (с. 179), автору варто було б вказати, поряд із формами комунікації, дієві

інструменти досягнення згоди партнерів під час прийняття публічно-управлінських рішень щодо відбудови об'єктів міської інфраструктури.

Проте, на нашу думку, висловлені зауваження носять переважно дискусійний характер і не знижують загального позитивного враження від дисертації.

Загальний висновок. Дисертація Маркушина Олександра Григоровича на тему: «Публічне управління відбудовою та розвитком міської інфраструктури у повоєнний період» є завершеним науковим дослідженням, самостійно виконаним на актуальну тему, містить теоретичні й методологічні засади, науково-практичні рекомендації. У дисертаційному дослідженні вирішено важливе науково-прикладне завдання, що полягало в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і розробленні науково-практичних рекомендацій щодо публічного управління відбудовою та розвитком міської інфраструктури у повоєнний період. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор Маркушин Олександр Григорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі, доктор наук з державного управління, професор Зоряна БУРИК